

HISTORIESUS

Enerhaugen, Grønland og Tøyen Historielag

Utgave 1/2021 - Årgang 2

Magasin for Enerhaugen, Grønland og Tøyen Historielag

Løssalg kr. 75,-

Politihuset og Grønland kirke fotografert fra Enerhaugen. (Foto: Jørn-Kr. Jørgensen).

- **Møt noen av beboerne i Eiriksgate – fra Johan Scharffenberg til Einar «Pastor´n» Iversen**
Side 4-5
- **Slik ble politihuset på Grønland Politihuset - om områdets største arbeidsplass historie**
Side 6-9
- **Politimester Kristian Welhaven vokste opp i Åkebergveien**
Side 10-11
- **Politimester Johan Gjerde bodde på gamle Grønland politistasjon**
Side 12-13
- **Arne Danielsen rapporterer om urinnvånerne på Oslo-Øst**
Side 14-15
- **Brannmuseet i Oslo ligger på Grønland**
Side 16
- **Les om Tøyeneffekten**
Side 17
- **Hvordan var det å vokse opp i Sexesgate?**
Side 18-19
- **«Nesten til Bygdøy – direkte fra Kampen»**
Side 20-21
- **Albert Nordengen – den smilende ordfører**
Side 22-23

HISTORIESUS - MEDLEMSBLAD

for Enerhaugen, Grønland og Tøyen
Historielag

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

c/o IKM, Tøyenbekken 5, 0188 Oslo

egt.historielag@gmail.com

Org.nr. 924 634 766

Bankkonto: 1813 31 32690

Vipps: 611188

FACEBOOK

<https://www.facebook.com/EGTHistorie>

REDAKTØR

Jørn-Kr. Jørgensen

jornjoer@gmail.com

Telefon: 906 14 485

REDAKSJONSKOMITÉ

Olav Rune Bastrup

obastr@gmail.com

Tlf. 402 46 801

Karin Arnesen

karin.arnesen1@gmail.com

ANNONSER

Karin Arnesen

karin.arnesen1@gmail.com

Tlf. 922 29 433

LAYOUT OG PRODUKSJON

LOS Digital AS, Larvik

KORREKTUR

Harald Karlsen

STYRE

Styreleder Olav Rune Bastrup

obstr@gmail.com

Nestleder Karin Arnesen

karin.arnesen1@gmail.com

Sekretær Marte Marie Ofstad

marte.m.ofstad@gmail.com

Kasserer Steinar Fløtberget

steinarf@getmail.no

Styremedlem Harald M. Karlsen

hmk@mtsas.no

Styremedlem Sigurd Johansen

johfam@online.no

Styremedlem Terje Knudsen

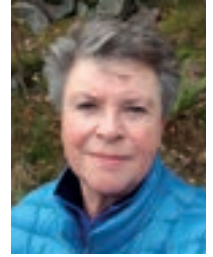
tknudse@online.no

Styremedlem Erik Odgaard

erik.odgaard10@gmail.com

Historielagets andre år!

Den 10. oktober i år fylte historielaget 2 år og vi er blitt over 100 medlemmer. Korona-situasjonen gjorde at det ikke kunne gjennomføres noen medlemsaktiviteter, men styret har vært aktive og som vi sa i vår sommerhilsen - historielaget sover aldri!

Styret hadde pr. oktober hatt 9 styremøter, programgruppa 4 møter. De fleste er blitt holdt digitalt liksom årsmøte 25. mai 2021. Alle dokumenter derfra finner du på vår hjemmeside. Det er ferdigstilt et strategidokument og vi har kartlagt og etablert et betydelig nettverk både i Oslo Kommune, i bydelen, institusjoner, foreninger, diverse kulturetater og det lokale næringslivet. Vi samarbeider med Grønlands Torg og har tegnet en 2-årig avtale hvor de sponser historielaget. I september arrangerte de Glade dager. Vi hadde en stand der, delte ut brosjyrer og kom i god kontakt med både besøkende, de som bor i området og næringslivet.

Vårt administrasjonssystem, StyreWeb, fungerer bra og brukes nå til medlemslister, meldinger, arkiv og drift av hjemmesidene. De sistnevnte er i løpet av året blitt utvidet med mye interessant informasjon. På våre Facebook-sider var det ved utgangen av september publisert over 80 innlegg.

Månedlig, unntatt i juli, har medlemmene fått tilsendt Historienytt på 4-6 sider og i november får de magasinet Historiesus tilsendt i posten. Jørn-Kr. Jørgensen har nedlagt en stor jobb som redaktør for begge. Han vil fortsatt lage magasinet, men for de månedlige nyhetsbrevne må vi finne en erstatning.

Historielaget viderefører en del prosjekter som det har skjedd lite med på grunn av korona-situasjonen. Foto-gruppa er kommet i gang igjen. Vi følger utviklingen i Landbrukskvartalet, Plakat-huset i Grønlandsleiret 28, Nylandsbrua, Majas plass, Smedgata 25 og Olympen/Lompa for å nevne noe. Vi har også startet et prosjekt med selskapet Memoar om innsamling av muntlige minner som lyd- og/eller video-opptak og som skal oppbevares profesjonelt for fremtiden. Vi har fått midler fra bydelen til et forprosjekt; «Historien om skolene på Grønland og Tøyen»

I august hadde vi et morsomt arrangement i samarbeide med Akerselva Trebåtforening. 20 deltakere ble rodd fra Vaterlands bru gjennom kulverten ut i Bjørvika og inn i Bispevika. I september var vi så heldige å få Truls Aslaksby, forfatter og tidligere førsteantikvar, til å gjøre en byvandring gjennom Grønland og Nedre Tøyen. Den ble fulltegnet med 25 personer,

Gjennom året har styret aktivt vervet nye medlemmer - og vi har plass til mange flere!

Nestleder Karin Arnesen

Fra byvandringen i september. Bildet er tatt i bakgården på «Asylet».

Den lyse siden av historien

Av styreleder Olav Rune Bastrup

Olav Rune Bastrup, styreleder
E-mail: obastr@gmail.com

Som historiker har min interesse først og fremst vært historien om hvordan Grønland, Enerhaugen og Tøyens ble til og fikk sitt særpreg som østkantbydel. Går man til kildene, vil man da stort sett ikke finne annet enn negative beskrivelser. «En fordærvsens og usædelighetens pøl», skrev Morgenbladets redaktør

i 1852. Litt rett hadde han kanskje – på denne tiden rammet koleraen Grønland, og den grasserte hardt. I mange tiår fortsatte barnedødeligheten på Grønland å være ekstremt høy.

Jo, det var nok av sosiale problemer. Men felles for det meste som er skrevet om bydelen, er at det er skrevet med et blikk utenfra og oftest med et negativt fokus. Dette har fortsatt frem til denne dag. Et søk i Aftenpostens digitale arkiv avslører det. Det er gjennom årene knapt blitt skrevet en eneste artikkel i hovedstadens største avis uten et negativt eller problemorientert fokus særlig på Grønland.

Det finnes unntak. Presten Julius Bruun, som i 1869 stiftet Diakonissestiftelsen (dagens Lovisenberg sykehus) i Asylets lokaler og etablerte Norges første sykepleieskole og epidemisykehus der, var sokneprest i Grønland fra 1869 til 1893 og svært

engasjert i de sosiale problemene som fulgte i kjølvannet av økende urbanisering og ukontrollert befolkningsvekst. Også han skriver om fattigdom og elendighet, men legger til: «Det finnes også megen luun Varme i de fattige Hytter». Bruun var fascinert av samholdet og den sterke livsviljen blant folk på Grønland. Noe lignende hadde han ikke sett andre steder. Og i en skillingsvise fra samme tid som beskriver livet på østkanten kontra vestkanten, heter det: «Je ville itte bytta for hundre kroner».

I Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag har vi medlemmer som kan fortelle om gode liv på Østkanten, om lykkelige barneår og en trygg oppvekst i et miljø som alltid har vært mangfoldig og tolerant. Det er disse historiene vi vil ha frem. Vi trenger å høre dem, Oslo trenger å høre dem, vi trenger å snu fokuset og se på vår bydel med nye øyne: Som et godt sted å være, der mangfold ikke er en trussel og toleranse et varemerke.

En del av historien

Jørn-Kr. Jørgensen, redaktør

Lokalhistorie er ofte det nærmeste mange av oss kommer de historiske linjer. Faktum er likevel at vi alle er med på å skape historie uansett hvem vi er og hvor vi bor. Vi er med andre ord alle en del av historien.

Politihuset – som ligger i vårt distrikt – er en del av Enerhaugen,

Grønland og Tøyens historie - det er faktisk en del av hele byens historie, men det ligger på Grønland og er områdets desidert største arbeidsplass. Vi presenterer også de to Politihusgründerne, politimesterne Kristian Welhaven som vokste opp i Åkebergveien og Johan Gjerde som bodde i Grønland politistasjon.

Eiriks gate 2 som omskrives i denne utgaven av «Historiesus» er også historisk; ikke minst fordi det bodde fremtredende personer der – både i samfunnlivet og musikklivet. Samme forfatter, Terje Knudsen, har også skrevet en flott artikkel om Sexes gate hvor han vokste opp. Les og lær!

Brannmuseet er også en viktig del av historien. Det ligger morsomt nok

også i vårt distrikt, så og si vegg-i-vegg med Grønland kirke - og presenteres i en artikkel.

Arne Danielsen er Tøyen-gutt på sin hals. Gikk på Tøyen og Hersleb skoler. Da han skulle velge yrke, ble det journalistikken. Siden ble han redaktør og forfatter. Hans første bok som kom for noen år siden, handler nettopp om Tøyen. «Åttenderaden» er en oppvekstroman. Han forteller om dette og mye annet i et intervju i «Historiesus».

Det er mye morsomt stoff i denne utgaven. Kos deg, les, lær og send gjerne en reaksjon til redaktøren. Det er sus over «Historiesus». God fornøyelse!

Eiriks gate 2 - tre personligheter og en kolonial

Av Terje Knudsen, styremedlem i Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

Ideen om å skrive om Einar Pastor'n Iversen og hans tilhørighet til Eiriks gate 2 på Tøyen gir meg mulighet til å kombinere to dominerende interesser i mitt liv, nemlig lokalhistorie knyttet til Oslo – særlig Enerhaugen, Grønland og Tøyen, og jazzmusikk som jeg har brukt mye tid til å lytte på og praktisere på tenor- og barytonsax i diverse storband og i Kampen Janitsjarorkester nå på 57. året.

Einar «Pastor`n» Iversen bodde i Eiriks gate 2 og var jazzpianist av både rang og klasse.

Inspirasjonen til fortelle om Einar Pastor'n Iversens liv kommer fra Hilde Brunsviks detaljerte og fine bok: «Einar Pastor'n Iversen - et jazzliv fra 2010». Den er fortsatt å få kjøpt. En meget god bok og viktig dokumentasjon over en periode i norsk jazzliv.

Einar Iversen jr. fikk tilnavnet Pastor'n fordi hans far – opprinnelig fra Bergen - var pastor og senere sogneprest. Jeg hadde funnet ut at Einar Pastor'n Iversen bodde i Eiriks gate 2 (bak Politihuset) i nesten 20 år fra 1940 til 1960. Fra han var 9 år til nesten 30 år og giftet seg. Jeg har hørt Einar Iversen utføre sitt elegante pianospill innen jazzsjangeren ved en rekke anledninger fram til han døde i 2019. Han var en av de mest anerkjente jazzpianister i kongeriket (- og utenfor!), og var den første som fikk æres-statuetten «Buddy» allerede i 1958.

Nok av det foreløpig. Jeg oppdaget to andre interessante personer i Eiriks gate 2 da jeg begynte å søke på adressen. Den ene var legen og psykiateren Johan Scharffenberg; den andre var den anerkjente konsertpianistinnen Hanna-Maria Weydahl.

Johan Scharffenberg var lege ved Botsfengslet i Oslo fra 1919 til 40, og ved Oslo Hospitals asyl i Gamlebyen i perioden 1922–41. Han var sakkyndig i hundrevis av rettssaker gjennom mer enn en mannsalder. Han bodde i etasjen over familien Iversen og hadde kort gangvei til sitt virke i Botsfengselet. Scharffenberg hadde svart hår og skjegg og gikk alltid i hatt og vest og brukte lorgnett. Einar Pastor'n sa at han lignet på maleren Toulouse Lautrec.

Han var en av de første i Norge som advarte mot nazismen. I en kronikkserie på hele 29 kronikker i Arbeiderbladet (nå Dagsavisen) i 1933 om utviklingen i Tyskland, diagnostiserte han Adolf Hitler som «paranoid psykopat, profet på grensen til sinnssykdom». Scharffenberg ble utvalgt til å ønske kong Haakon VII velkomment hjem i 1945, etter andre verdenskrig. Litt av en mann, denne Johan Scharffenberg!

Kona til kjøpmann Birger Weydahl, Hanna-Marie Salvesen Weydahl (1922-2016) som var en kjent konsertpianistinne bodde også i Eiriks gate 2. Under krigen oppholdt hun seg i

bomberommet i huset sammen med familien Iversen, og når hun var redd ble alle redde. Når faren-over signalet omsider gikk, ble hun med opp til Iversens i tredje etasje. Hun satte seg ved pianoet og rev av seg den ene Beethovensonaten etter den andre uten noter. Trettenårige Einar lyttet med store øyne og ører, og glemte det aldri. Hun var en norsk pianist og pedagog, kjent for sin innsats for å fremme musikk av norske samtidskomponister. Weydahl studerte med Reimar Refling, Elisabeth Onarheim Ringdal og Marcel Naas i Oslo. Senere var hun ved musikkonservatoriet i Brussel og Cortots musikk-skole (École Normale de Music) i Paris. Hun debuterte i 1940, 18 år gammel. Det er ikke småtterier!

En annet interessant side ved livet i Eiriks gate 2 er Weydahls kolonial. Det var en ekte «kolonial-forretning» med eksotiske varer og god service. Weydahls kolonial leverte varer til flere av de velstående familiene på Nordstrand. Det

Hanna Marie Salvesen Weydahl var pianistinne og bodde også i Eiriks gate 2.

var slik broren til Einar, Arne, som jobbet hos Weydahl, ble kjent med datteren i familien Lie. De var for storfolk å regne sett fra Eiriks gate 2.

Tilbake til familien Iversen i tredje etasje til høyre i Eiriks gate 2. Den originale pastoren, Einar Iversen, faren til Einar Pastor'n, ble utnevnt til residerende kapellan i Grønland menighet i Oslo i 1938. En romslig leilighet i Behrens' gate på Frogner, på beste vestkant ble familiens nye hjem. To voksne og fem barn flyttet inn på seks rom og kjøkken og i tillegg en pike fra Mandal der de kom fra.

Einar Pastor'n begynte på Uranienborgs skole mens hans far hver dag trikket fra vestkant til østkant for å komme til sognebarna sine på Grønland. Einar Pastor'n fikk venner i området han bodde, og tilhørigheten til Vestkanten kan det synes som om Einar aldri ga slipp på.

Presten var ikke begeistret for å bo så langt fra menigheten, og på høsten fant han omsider en leilighet i Eiriks gate 2. De flyttet inn på fire rom pluss pikeværelse. Familien var nå åtte - samt piken fra Mandal, men hun ville ikke bli med til Grønland. Familien var heller ikke så glad for denne flyttingen fra vestkant til østkant - de følte seg som vestkantmennesker. Einar skulle begynne på Tøyen skole, men sønnen til formannen i Grønland menighetsråd gikk på Gamlebyen skole, så kapellanen bestemte at Einar skulle begynne der. I Eiriks gate 2 bodde så Einar helt til han giftet seg nesten tjue år senere.

Familien brukte Enerhaugen Bad som lå bare noen meter, faktisk, fra Eiriks gate, selv om leiligheten hadde både bad og vannklosett, noe som ikke var en selvfølge på Oslos østkant. Einar ble tidlig musikkinteressert, og elleve år gammel spurte han foreldrene om han kunne få ta pianotimer. Han begynte å spille hos en hos en dame som arbeidet i menigheten. Hjørdis Olsen var organist og pianolærer. Hun var stor og tykk og bodde i Grønlandsleiret 23. Pianoet var et lite brunt Rønisch-piano med gipsbryster av Mozart og Beethoven på lokket. Hjemme hadde de et Schmidt-piano, enn så lenge holdt det.

En dag i 1944 skulle Einar begynne på realskole. Foreldrene valgte Oslo Katedralskole, mens Einar selv ville gå på Vahl som lå mye nærmere. Dette styrket nok båndene til vestkanten for Einar på bekostning av de nærområdene på Tøyen og Grønland. Einar øvde mye på pianoet og etter hvert ble han så god at han blir med i små band. Hjemme

hadde han nok fortalt at han ville bli musiker. Dette falt ikke i god jord, men organist kunne han få bli. Han øvde i Grønland kirke, men orgelspillet ble en tvangstrøye for en som allerede da kun hadde øre for jazzmusikk.

Einar flyttet fra Eiriks gate til Nordstrand da han giftet seg. Musikken tok stadig mer plass i hans liv - dessverre ofte på bekostning av familien. Ettersom Einar fikk flere spillejobber både på restauranter, jazzklubber og i teatre, så ble kveldene ofte sene. Da lå resten av familien og sov. Einar sov til midt på dagen da de andre i familien var travelt opp-tatt med andre gjøremål. Deretter øvde Einar på pianoet og så var det av gårde til byen for å spille kveld og natt. Ofte etterfulgt av sosiale samvær og alkohol.

I jazzmiljøet både i Norge og internasjonalt ble Einar Pastor'n Iversen en meget anerkjent jazzpianist med sine elegante anslag, rytmefølelse og avanserte akkorder. Han mottok Buddy-prisen i 1958.

En dag tidlig på 1980-tallet møtte en venn av meg Einar Pastor'n på Majorstua. Han kjente Pastor'n fra musikkseminarer som de begge hadde deltatt på. Min venn spør aller høfligst Einar - «hvordan står det til Pastor'n?». Da fulgte en tirade fra musikeren med elementer som at Tinka (Øistein Ringstad) hadde tatt ham så hardt i hånden at høyre lillefinger ble forstuet. Lillefingeren er pianistens sjel! Det ble ikke bedre ettersom tiden gikk, «og jeg begynte å drikke sa Pastor'n» - «og så ble jeg kastet ut hjemmefra og nå har jeg ikke spillejobber!» Det er ikke alltid det er lurt å spørre hvordan det står til! Einar Pastor'n fortalte min venn at han kun kjøpte ti-pakninger med røyk for lenger horisont hadde han ikke på livet.

Omtrent på denne tiden kom dirigenten i Kampen Janitsjarorkester til meg som formann i orkesteret og fortalte at Einar Pastor'n Iversen var langt nede. Frode Alnæs foreslo at vi engasjerte Pastor'n til å skrive et verk for orkesteret og betale godt for å støtte han. Vi gjorde en avtale og etter en stund kom han til oss med et større verk som senere ble fremført i Oslo Konserthus. Pastor'n ble så glad over oppdraget at han som bonus arrangerte sambaen «Chega de Saudade» til gatebruk. Den ble brukt i gata og ble i 2020 spilt av Kampen Janitsjarorkester!

Jeg ble døpt i Grønland kirke sommeren 1949. Kanskje var det sogneprest Iversen som døpte meg?

Johan Scharffenberg har fått et relieff i Politiparken.

Slik ser inngangen til Eiriks gate 2 ut i 2021.

Her er arbeiderne samlet foran butikken ut mot Åkebergveien.

Slik så det ut inne i butikken.

Politihuset - Grønlands største arbeidsplass skal totalrenoveres innenfra fra topp til tå

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Alle som bor på Grønland, på Tøyen og på Enerhaugen, ja, hele byens befolkning og vel så det, vet hvor Politihuset med postadresse Grønlandsleiret 44, 0190 Oslo ligger. Bygget ble innflyttet høsten 1978; nå skal bygget restaureres fra topp til bunn innvendig.

Politihuset sto ferdig til innflytting i 1978 og har adresse Grønlandsleiret 44.

Både mangelen på tomtealternativer og klimahensyn var viktige punkter i vurderingen om å la Politihuset ligge der det ligger og renovere det innenfra. Når arbeidene kan starte, er noe uvisst - det er Statsbygg som skal gjøre jobben. Kostnaden vil være et sted mellom 2.5–3 milliarder kroner. I 1978 – da bygget stod ferdig – var prislappen 263 millioner.

Politihuset på Kontraskjæret?

Det var den legendariske politimester Kristian Welhaven som vokste opp i Åkebergveien, som første gang tok opp tanken om et nytt politihus i Oslo rett etter at han overtok stillingen som politimester i 1927. Han ville gjerne bygge et nytt politihus på Kontraskjæret ved Akershus festning og Oslo havn. - Men slik ble det ikke, fortalte Reidar Tørmoen som var rasjonaliseringsleder i Oslo politidistrikt og var den organisatoriske kraften bak byggingen av det nye Politihuset.

- Først i 50-årene fikk vi ulike alternativer for plassering av nytt politihus på bordet, bl.a. var Victoria Terrasse en tid sterkt inne i bildet. Det var en del avisdebatt om plasseringen, men etter hvert falt diskusjonen til ro. Men i 1962 nedsatte Justisdepartementet et romplanutvalg som skulle utrede politikammerets plassbehov i

et nytt hovedkvarter på tomten foran Botsfengselet på Grønland, fortalte Tørmoen.

- Vi var amatører og selvlærte, men vi var fulle av pågangsmot, iver og god vilje. Dessuten hadde vi fått muligheten til engasjere oss i det største prosjektet i Oslo politidistrikts historie. De første forarbeidene til det huset vi kjenner i dag, begynte i 1962. Tidlig på høsten 1978 begynte den første innflyttingen,

Reidar Tørmoen var med fra den absolutte begynnelse av organisering og rom- og arealplanlegging m.m. av Politihuset, og måtte sammen med politimester Johan Gjerde, finne seg i bli kalt «Politihusets far».

Et puslespill

- Omorganisering betyr forandring av det bestående. Omorganiseringen ved politikammeret skapte etter min mening tross alt ikke de store problemene, Det skyldes bl.a. de metoder og teknikker Organisasjonsavdelingen benyttet seg av for å kartlegge organisasjonen, arbeidsfordeling og rutiner, mener Tørmoen.

- Fra den dagen vi gikk i gang med romprogrammet til arkitektkonkurransen i 1967, representerte jeg politikammeret i komiteen for bedømmelse av arkitektkon-

I går var det 40 (!) år siden jeg var med å heise flagget på det nye Politihuset på Grønland i Oslo....himmel..40 år!

Trond Evensen og en kollega heiser flagget i Politihuset første gang høsten 1978. Politimester Rolf Solem til høyre med briller..

kurransseutkastene og i kontaktutvalget for prosjekteringsteamet. Jeg fikk også sete i byggekomiteen da byggearbeidene startet opp, avslutter Reidar Tørmøen.

Byggearbeidene for å reise det nye Politihuset kom i gang, og høsten 1978 kunne de første politifolkene flytte inn i det store bygget. Siden er det bygget til en 10. etasje og en ny Sentralarrest, så bygget er langt større enn det opprinnelig var planlagt.

Hva ble det med Politihuset?

På kalenderen skriver vi nå januar 1975. Aftenposten skriver: «Politiet er klar over at det heller ikke i 1975 blir noe av at det nye politibygg påbegynnes. Det er bevilget er prosjekteringsbudsjett på 2.4 millioner kroner, det er det hele. Planene om et nytt politibygg i Oslo går nå i sitt 13. år».

Det tok mer enn 13 år å planlegge et nytt politihus i Oslo. Men allerede Kristian Welhaven snakket om et nytt politihus da han ble politimester i 1927. Det er et ordtak som sier at «man rir ikke den dagen man sadler». Det er så absolutt tilfelle i denne saken.

Men hva med det nye Politihuset? La oss ta noen skritt tilbake i historien og høre fra rasjonaliseringsleder Reidar Tørmøen har å fortelle:

- Den 3. januar 1967 ble jeg innkalt til politimester Johan Gjerde. Det var da på høyeste hold besluttet at det skulle holdes en arkitektkonkurranse i juni samme år. Jeg fikk i oppdrag utforme romprogrammet for arkitektkonkurransen på basis av Romplanutvalgets innstilling av 1962. Utvalget hadde listet opp bl.a. politikammerets plassbehov på bakgrunn av daværende organisasjon og de lokale plasseringer, uten hensyn til Rasjo-

Slik så Politihustomta ut før huset ble bygget.

naliseringsdirektoratets forslag av 1959 til ny organisasjon og Justisdepartementets avtale av 1961. Begge forutsatte en funksjonell organisering av politiets oppgaver og gjøremål. Utvalgets romprogram var således ikke egnet i Oslo-politiets sammenheng.

- Jeg måtte rett og slett bygge om hele programmet til et funksjonelt verktøy med egne avdelinger og avsnitt. Fristen var april 1976.

- Siden den dagen var jeg med i komiteen for bedømmelse av arkitekt-konkurranseutkastene, og i kontaktutvalget for prosjekteringsteamet. Jeg fikk også sete i byggekomiteen da byggearbeidene startet opp i Grønlandsleiret.

Pengene som ikke kom

Nå skjedde det jo mye underveis. En historie som er mye fortalt, men hvor detaljene ikke er kommet frem, er at politimester Johan Gjerde en gang i 1972 eller 1973 oppsøkte daværende statsminister Trygve Bratteli for å få det nye Politihuset i Oslo med på Statsbudsjettet som en byggesak. Underveis var det et stadig slit med å få penger til prosjekteringsarbeidene, og snart fant politimester Gjerde ut at han måtte gå helt til topps i statsadministrasjonen for å nå fram.

Politihustomta - Åkebergveien på baksiden.

Slik ser Politihuset ut innvendig - Sentralhallen hvor publikum bestiller pass m.m.

Fra 10. etasje i Politihuset er det storslått utsikt mot bl.a. Enerhaugen.

Trygve Bratteli ga uttrykk for at Politihuset skulle komme på Statsbudsjettet i 1974, men da statsbudsjettet kom i 1973, var ikke Politihuset med.

- Da satte jeg meg ned og skrev et brev til daværende statssekretær Bjørn Skogstad Aamo med kopi til Aftenposten, og Politihuset kom med på budsjettet for 1975, humrer Tørmoen.

Det heter i de offisielle papirene at «en ekstrabevilgning fra Stortinget (som motkonjunkturtiltak) gjorde det mulig å begynne byggingen straks». I november 1975 var det første hullet i jorda i Grønlandsleiret 44 et faktum.

- Jeg gikk av med pensjon i 1972, men ble bedt om fortsette som konsulent inntil Politihuset sto ferdig. Det gjorde jeg. Først i mai 1982 sa jeg takk for meg etter ha assistert Statens bygge- og eiendomsdirektorat i avslutningsarbeidet med byggesaken, og tilrettelagt Politihusets fremtidige, historiske arkiv, herunder byggearbeidets fremdrift i bilder m.m.

- Vi var amatører og autodidakte, fulle av pågangsmot, iver og god vilje. Dessuten hadde vi fått muligheten til engasjere oss i det største byggeprosjektet i Oslo politidistrikts historie siden begynnelsen i 1744 – et splitter nytt politihus i Oslo, større enn Møllergata 19.

Reidar Tørmoen var «Politihusets far».

Politimester Kristian Welhaven tok initiativet til å bygge et nytt Politihus allerede i 1927.

Klarsignal til nytt Politihus

«For en gangs skyld er det hyggelig å kunne innlede forordet til politikammerets årsberetning med årets store, gledelige begivenhet for Oslo politi – nemlig at det er blitt gitt klarsignal for bygging av nytt politihus, og at arbeidet tok fatt på slutten av året», skriver politimester Rolf Solem innledningsvis i sin Årsberetning til Justisdepartementet for 1975, og han fortsetter: «Det er med vemod man tenker tilbake på alle dem som har arbeidet med dette for øyet og aldri fikk oppleve den dag da arbeidet tok til. Arbeidet deres er ikke mindre viktig av den grunn».

Her må politimester Solem først og fremst ha sin forgjenger, politimester Johan Gjerde, i tankene. Gjerde hadde et nytt politihus i Oslo i tankene fra dag en som politimester i hovedstaden. Det samme hadde politimester Kristian Welhaven som satt i stillingen fra 1927. De ville begge byen og politiet vel. Ingen av dem fikk se et nytt politihus. Det var politimester Rolf Solem som kom til å føre Oslo-politiet inn i en ny æra.

Mandag 1. november 1975 startet ryddingen av parken foran Botsfengslet på Grønland, og utgravningen ble satt i gang så godt som umiddelbart. Det store spørsmålet den gang, var om det nye Politihuset også kom til å få en innendørs skytebane.

Politihuset har en egen holdeplass i Grønlandsleiret.

Imens diskusjonen pågikk på pikettene rundt om i politikammeret, flyttet kvinnearresten midlertidig fra Møllergata 19 til Majorstua politistasjon. Det som ellers ble direkte berørt av rivingen av fengslet i Møllergata 19 – Materialforvalter, Innkjøpskontor, Bibliotek og Museum – ble flyttet til leide lokaler i Hausmannsgata 31. Bibliotek og Museum ble liggende i kasser i påvente av flytting til det nye Politihuset på Grønland.

Og mens alt dette pågikk, fikk ordenstjenesten ved Møllergata 19 penger til 21 nye biler og 2 motorsykler. Med de nye bilene, var politikammerets bilpark oppe i 129 biler – av dem var 52 Volvo personbiler og 29 Volkswagen personbiler og 1 Mercedes Benz personbil. Den siste ble brukt som politimesteren representasjonsbil. Og det ble penger til elektriske skrivemaskiner,

og etterforskerne fikk dikteringsmaskiner. Det ble også fremmet en proposisjon om flytting av Hundetjenesten og Inntauingskontoret til Smalvollveien. Særlig politihundene fortjente å komme inn under mer menneskelige forhold en ofte kummerlige hundestaller på Møllergata 19.

Oslo første politistasjon

Byens første politistasjon lå i Rådhusgaten 7, og den første stasjonen var Sagene politistasjon som fra 1855 til 1857 lå på en ukjent adresse, men deretter i Maridalsveien 91 frem til 1962. Møllergaten 19 ble som sagt tatt i bruk i 1866 og ble i sin tid bygget for å være en politistasjon. Rådhusgaten 7 var opprinnelig rådhus og huser i dag Oslo Byes Vel – en gammel stiftelse som tar hånd om byen og som bl.a. utgir magasinet St. Hallvard.

Det kostet 263 1978-millioner å bygge Politihuset på Grønland. I sin tid var det stort og flott og annerledes til å være et politihus. Politihuset er tegnet av arkitektkontoret Telje-Torp og Aaasen. Arkitektene mottok Houens Fonds Diplom i 1983 og Betongtavlen i 1985 for Politihusets utførelse.

Men alt er forgiengelig. Også et politihus i en storby. Nå står det på listen for renovering, men når håndverkerne inntar korridorene, er foreløpig på det uvisse.

Folkeliiv paa Grønland. Forrige Nat var der ved Grønlands Politistation arresteret 19 Personer for Drukkenskab og Slagsmaal. For at skaffe Rum til alle disse Syndebukke maatte den vagthavende Betjent sende 10 husvilde Personer, som havde faat Nattelogi paa Stationen, op til Politikammerbygningen i Møllergaden, hvor der ikke er Mangel paa Husrum.

Politimester Kristian Welhaven vokste opp på Grønland

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Kristian Welhaven var politimester i Oslo i nesten 30 år og regnes av mange som den fremste politileder Norge har fostret. Han var født 11. oktober 1883 i Kristiania og døde 27. juli 1975 i Oslo.

To blad Welhaven - en sokneprest og en politimester.

Welhaven vokste opp på Grønland (i Åkebergveien) i Kristiania, der faren var sogneprest i Grønland menighet. Han tok examen artium ved Kristiania katedralskole 1901. Han gjennomgikk Krigsskolens første avdelings kystartillerilinje 1901–02, studerte deretter jus ved universitetet i Kristiania og ble cand.jur. 1907. Etter to og et halvt år som sorenskriverfullmektig i Tana i Øst-Finnmark var han statsadvokatfullmektig i Tromsø og Finnmarken lagsogn 1910–11, politifullmektig i Tromsø 1911–12 og deretter i Kristiania til 1916, da han ble utnevnt til politimester på Rjukan. 1922 ble Welhaven utnevnt til statsadvokat i Kristiania lagsogn, og 1927–54 (med avbrudd 1941–45) var han politimester i Oslo. Han var konstituert lagdommer i Eidsivating lagmannsrett 1954–55.

Welhaven nøt en respekt innad i politikorpset som ingen politimester verken før eller siden. Det er sagt om Welhaven at han visste navnet på hver eneste konstabel i hovedstadens politikorps, og det går mange historier om hans deltakelse i opptak av nye politiaspiranter. Han kunne ofte stille uortodokse spørsmål, men viste tydelig at han hadde satt seg skikkelig inn i bakgrunnen til hver eneste person som søkte opptak i politiet. Dette hadde mange sider, men var først og fremst med på å skape et samhold i politikorpset og en nærmest grenseløs respekt

for politimesteren. «Å være politimester i Oslo er like vanskelig som å være sjef for Nationaltheatret», het det i et avisoppslag i forbindelse med Welhavens 50-årsdag 1933.

Da krigen kom til Norge 1940, var Welhaven helt klar i sin handlemåte. Han nektet rett og slett å samarbeide med de tyske okkupantene og de norske NS-myndighetene. Det fortelles at da Vidkun Quisling på selve okkupasjonsdagen 9. april ringte til Møllergata 19 for å fortelle at «landets nye statsminister ville ha en samtale med politimesteren» svarte Welhaven «Jeg kjenner ingen statsminister Quisling» og la på røret! Han hadde

fått en klar ordre av justisminister Terje Wold – «å bli på sin plass, ta imot de tyske tropper og ivareta befolkningens interesse på beste måte», og Welhaven rettet seg etter dette helt til det ble umulig for ham å fungere i stillingen. 23. september 1941 fikk han avskjed med en times varsel. Den direkte foranledningen var at han ville håndheve uniformsforbudet for Hirden.

Etter avskjeden arbeidet Welhaven først en tid for Nasjonalhjelpen, før han ble fengslet og havnet på Grini. Høsten 1943 ble han, etter et halvt år i et Gestapo-fengsel i Berlin, sivilinternert sammen med sin hustru Margit og deres yngste datter i et nedlagt pumpeverk i landsbyen Landsberg am Lech i Bayern. Tyskerne mente han ikke ville rømme når han hadde noen i familien sammen med seg.

Etter krigen bygde Welhaven opp igjen politiet i

Kristian Welhaven falske stempel brukt under 2. verdenskrig.

Oslo. Han var svært mild og forsonende i dommen over de polititjenestemenn som hadde vært medlemmer av NS, og de som ble gjeninntatt i tjenesten, opplevde aldri at han brukte deres fortid mot dem. Politimesteren hadde stor interesse for alle sider ved polititjenesten, men det er nok riktig å si at han hadde en spesiell oppmerksomhet rettet mot overvåkingssaker – saker som angikk byens og landets sikkerhet. Han satte da også en av sine mest betrodde menn, Asbjørn Bryhn, til å lede arbeidet med gjenoppbyggingen av Politiets overvåkings-tjeneste.

Kristian Welhaven var en streng, men rettferdig politimester, som var elsket av sitt korps, og det er liten tvil om at politimesteren også elsket sitt politikorps og sitt arbeid. Han hadde en naturlig autoritet man sjelden finner i dag, og han var nærmest aristokratisk i sin fremferd. Hans mål var å gjøre Oslos politikorps til et mønsterkorps for hele verden.

I juni 1954 defilerte Oslo politikammers mannskaper for politimester Kristian Welhaven for siste gang, og han gikk over i pensjonistenes rekker. «Det har vært mitt liv å være sjef for dette korps!» - uttalte han ved sin avgang».

Kristian Welhaven - i midten foran - er kanskje en av de mest betydningsfulle politimestre Oslo og Norge har hatt. Her er han sammen med noen av sine medarbeidere ved en anledning i 1954 da han gikk av som politimester..

#smalgangenspiseri

For inspirasjon og gode tilbud
- følg oss på Facebook og Instagram.

Grønlands Torg

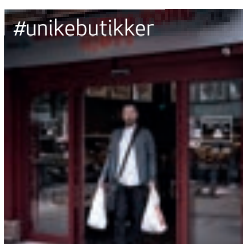
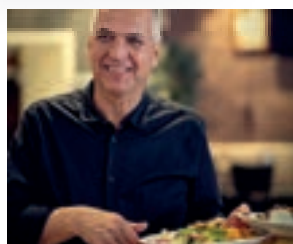
I hjertet av Oslo får du en helt unik handleopplevelse. Et mangfold av kulturer og tradisjoner møtes og skaper en helt spesiell atmosfære.

Det lukter godt av krydder og mat fra ulike verdenshjørner. Du kan handle varer du ikke finner andre steder og du kan spise på restauranter som bringer frem gamle minner om hyggelige turer til spennende plasser.

Ta deg en tur!

#goderåvarer

#unikebutikker

#gjemteskatter

Åpningstider 10-18 (10-16)
gronlandstorg.no

Grønlands
TORG

Politimester Johan Gjerde bodde på Grønland politistasjon – litt «uvørn og barsk i formen»

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Historien forteller at da Johan Gjerde knapt 20 år gammel møtte for daværende politimester Kristian Welhaven i gymnastikksalen på Grønland politistasjon for å bli tatt opp som aspirant i Oslo politiet med tanke på en kommende karriere, utspant følgende samtale seg:

- De er for ung. Kom igjen neste år! – sa Welhaven.
- Nei, skal Johan Gjerde ha svart, De får ansette meg nå ellers vil politikammeret gå glipp av min arbeidskraft.

Johan Gjerde ble tilsatt, steg i gradene og ble politimester etter Sigurd Skalmerud som døde plutselig i 1962.

Johan Gjerde var født 22. mars 1914 på Rjukan. Etter Feltartilleriets Befalsskole, gjennomgikk han Politiskolen i 1934-35, før han kom til Oslo politikammer som midlertidig konstabel i februar 1935 og ble fast konstabel i februar 1936. Han studerte til juridikum samtidig som han var politikonstabel, og ble cand.jur. i 1941 samtidig som han fikk en stilling som stasjonsfullmektig ved Hegdehaugen politistasjon.

Etter ca. ett år der gikk ferden i samme jobb til Grünerløkka politistasjon og deretter til Gønland politistasjon før han kom til Møllergaten 19 – også som politifullmektig i to perioder fra oktober 1942 til oktober 1947 og april 1948 til oktober 1950. Fra oktober 1946 til april 1947 var han riksadvokatfullmektig. I desember 1950 ble han beordret som sjef for Utrykningspolitiets østlandsavdeling og nestkommanderende for Utrykningssjefen. Fra desember 1951 til desember 1952 var han dommerfullmektig ved Asker og Bærum sorenskriverembete.

Fra 1. desember 1952 er han tilbake i politiet som politifullmektig og ble i 1953 politiadjutant for året etter å gå inn i stillingen som sivilforsvars-inspektør. I 1958 ble han politiinspektør og Sjef for Politiskolen, og han ble utnevnt til politimester i Oslo 1. februar 1962.

I nesten 12 år var Johan Gjerde politimester i hovedstaden. Da han ble utnevnt spurte Aftenposten om han var glad for utnevnelsen, og Gjerde svarte: «Skulle ikke jeg være glad som har fått mitt livs drøm oppfylt? Jeg er stolt og takknemlig over Regjeringens tillit. Jeg skal gjøre alt for å vise meg tilliten verdig».

Grønland politistasjon - her bodde politimester Johan Gjerde.

Johan Gjerde beskrives av de som kjente han som en «pågående og vidsynt» mann som stilte store krav, men som «alltid hadde forståelsen for at menneskelig svakhet og svikt er en del av vår hverdag». Han karakteriseres også som «en usedvanlig inspirerende sjef» som oppmuntret politikammerets ansatte med oppmerksomheter når det var grunn for det. Godord, blomster, politikammerets ur og æresbevisninger delte Johan Gjerde ut med den aller største glede.

Johan Gjerde hadde under krigen en klar antinazistisk holdning og deltok i motstandsarbeidet sammen med flere andre kolleger ved politikammeret. Foruten å være politifullmektig, hadde han en periode funksjonen som personalsjef.

Han hadde også store idrettslige interesser. Han var formann i Oslo Friidrettskrets på slutten av 50-årene, formann i Oslo Idrettskrets fra 1959-67 og han var medlem av Statens Idrettsråd. Han var også aktiv i Oslo Politis Idrettslag (OPIL).

Johan Gjerde var en helstøpt mann. Litt uvørn og barsk i formen, men alltid på hils med sine ansatte. Han brukte gjerne betegnelsen: «Jeg og gutta mine» om Oslo-politiet.

Johan Gjerde

Det var noe spesielt med Johan Gjerde. Han var «gutt blant gutter» og «mann blant menn», og han hadde et usedvanlig godt og smittende humør. Men han krevde respekt og likte å være sjef. Han var også i vesentlig grad opptatt av internasjonalt politiarbeid.

Gjerde innehadde en rekke norske og utenlandske ordner, medaljer og hedersbevisninger og han var æresmedlem av Oslo Politiorkester og flere andre foreninger og lag. Gjerde hadde idrettsmerket i gull. Han var aktiv på så mange felt og likte seg godt ute blant byens borgere.

Han døde 59 år gammel etter en operasjon for blødende magesår på Ullevål sykehus.

Kong Olav besøker Oslo-politiet i 1962. Johan Gjerde t.v. for kongen.

BYMUSEET I FROGNERPARKEN

BYBLIKK

- Oslo i kunsten

Ny utstilling | Fra 15. oktober
oslomuseum.no

Hvordan har byen endret seg de siste 300 årene?
Opplev Oslo gjennom kunstnerens øyne.

om; bymuseet

Urinnvånere i Oslo-Øst

Av Bjørgulv Braanen

Arne Danielsen debuterte i en alder av 47 år (i 2002) med en oppvekstroman fra Tøyen på Oslos østkant. Hva gjorde denne oppveksten med oss, spør han.

Dette er et hyggelig bilde fra lanseringen av T-banens 50-års jubileumsbok hvor alle tre var medforfattere - f.v. Andreas Viseth, Arne Danielsen og Jørn-Kr. Jørgensen.

Arne Danielsens debutroman «Åttenderaden» er delvis selvbiografisk. Danielsen vokste selv opp i Motzfeldts gate, rett ved Vahl skole, der statuen over arbeiderdikteren Rudolf Nilsen står. Denne statuen spiller en viktig rolle i boka. Og «Tone», hovedpersonens store kjærlighet i boka, bor i en gråbeingård på hjørnet av Jens Bjelkes gate.

Da Arne Danielsen vokste opp på 1960-tallet, hadde allerede mange av de opprinnelige beboerne i Oslo indre øst flyttet til drabantbyene. - I dag er det ingen igjen av de som bodde her. - Det har vært en total utskifting, sier Arne Danielsen.

Hans bok er derfor en beretning om de siste urinnvånerne før innvandrere og urbane hippies invaderte Grønland og Tøyen. Området har tradisjonelt vært en arbeiderbydel, men har alltid ligget utsatt til ved havna og Vaterland med sine horestrøk og fyllbuler. I Danielsens oppvekst var Vaterland allerede jevnet med jorda for å rydde plass for T-banen. - Hva gjorde denne oppveksten med oss, spør Danielsen og svarer selv:

- Vi ble rotløse. Det ble ikke noe særlig av oss. En fjerdedel av elevene i klassen min er døde. Stoff, dop og brå død. Mye nerver og alkohol. Vi bærer på et kollektivt traume, sier Danielsen. Gullpikken i «Åttenderaden» spiller sjakk en sentral rolle, det samme gjør sjakkklubben «Gullpikken»,

oppkalt etter ynglingstatuen til ære for Rudolf Nilsen som russeren malte hvert år. Forfatteren Roy Jacobsen, som har vært konsulent for boka på Cappelen, har også brukt sjakken litterært. Hans oppvekstnovelle «Gambit» handler også om en kameratgjeng på østkanten som spiller sjakk.

- Roy er veldig engasjert i sjakk, så engasjert som bare en ekte supporter kan være, sier Arne Danielsen, som vennskapelig kaller ham en apologet for Haakon Lie. Men han er en ekte arbeiderklassegutt, slår Danielsen fast.

- Betyr dette begrepet mye for deg?

- Ja, jeg er endt opp som en arbeiderromantiker. Middelklassen kjeder meg. Jeg nyter restene fra gamle dager og går på Vålerenga-kamper.

- Hva består arbeiderklasseverdiene av? Er de bare døde relikvier fra en svunnen tid?

- Det er et godt spørsmål. Det er ofte en følelse. Felle-skap. En slags urbanitet. Man må forholde seg til mange på et tett område. Fargerikhet, frodighet, språket. Treffer du en person, kommer du i kontakt, du forstiller deg ikke, sier Danielsen.

I boka skriver han også om de brutale sidene ved oppveksten på østkanten. Hovedpersonen, med økenavnet Kælven, hadde en julaften fått skøyter, bandykølle og ball fordi faren hadde spilt bandy i guttedagene. Første juledag skulle utstyret prøves på Vahls plass. Men jomfruturen endte med en knekt kølle og replikken «Kom igjen når du har fått deg årtli kølle!»

Kælvens bestekamerat Lort, høster anerkjennelse fra de andre ved brått å kline til kompisene og skrike: «Våg deg ikke ut på Vahls plass med bandykølle en gang til, jævla Kælv».

Arne begynte tidlig å spille sjakk. Dette er fra en sjakkveld på Tøyen skole.

Timco het butikken til Arnes pappa. Han het Alf og kunne så godt som alt om radioer og radiorør. Butikken lå i Motzfeldt gt. 14 og er i 2021 en saga blott.

Deler av den tradisjonelle arbeiderklassen har gått til Fremskrittspartiet.

- Hvor slutter solidariteten og hvor begynner intoleransen?

- Jeg har fleipa med at jeg vil skrive en kronikk til forsvar for mobbing. I dag regnes alt som mobbing, også det jeg i gamle dager ville kalt sosial læring. Det var ensretting i arbeidsmiljøene, men også toleranse. - På Tøyen ble fyllikene kalt krigsseilere, for å skåne og legitimere. Men en del folk som falt utenfor, stakkarene, risikerte å bli enda verre stilte tapere. Det var jungelens lov.

- Og rasismen?

- Venstresida var veldig raske med å stemple folk som hadde innvendinger mot fremmedarbeidere som rasister. Fremskrittspartiet er blitt partiet for den hvite arbeiderklassen i Oslo. Det er fordi alle andre har vendt dem ryggen. Venstresida er blitt mindre og mindre opp-tatt av arbeiderklassen. I stedet ble det samer, lesbiske og alt annet enn arbeiderklassen. Når venstresida fjernet seg fra arbeiderklassen, var ikke arbeiderklassen så interessert i venstresida heller. Fremskrittspartiet har turt å ta i dritten.

MI-ere på Oslo øst.

Danielsen var på 1970-tallet med i ml-bevegelsen. I perioder fikk ml-erne en viss oppslutning blant arbeiderungdom i Oslo øst. Men det var ikke et ekteskap uten problemer. I mange spørsmål virket det som om de bråkjekke, «arbeider-ml-erne» kontinuerlig vaklet mellom Frp og AKP.

- Hvorfor fikk ml-erne oppslutning på østkanten på slutten av 60- og begynnelsen av 70-tallet?

- Det var en del av ungdomskulturen, rock'n roll, Che Guevara. Vi var jo ikke hippier. Jeg husker vi sykla til den kinesiske ambassaden for å bomme Mao-merker. Alle de kuleste folka snuste på ml-bevegelsen.

- I begynnelsen av boka står det: «Hadde jeg ikke hatt sjakken, hadde jeg ikke hatt en dritt!?»

- Det er jo hovedpersonen som sier det, da. Men det har vært en rød tråd i mitt liv også, siden jeg startet som 11-åring på Tøyen skole. Sjakkmiljøet hadde veldig mye originalitet ved seg. Sjakken kan bli en besettelse, den settes over alt annet.

- Det er noe nerdete her?

- Noen setter alt de har på ett tall. Hvis de vinner får de en jævli gevinst. Livet byr på slike valg.

«Åttenderaden» er en klassisk episk roman. I dagens litterære terreng skiller den seg derfor ut. Det er ikke mange, i hvert fall ikke debutanter, som skriver slik lenger.

- Det viktigste for meg er å servere et innhold. Jeg synes selv det er befriende å lese om folk som har erfart noe, sier Danielsen. For en stund siden var han på opplesning på bokhandelen Ark på Grünerløkka i Oslo sammen med fem andre bokaktuelle forfattere. Men bare fire tilhørere dukket opp. Etter opplesningen gikk de andre forfatterne hvert til sitt, men Arne Danielsen gjorde som han alltid gjør, ble sittende og prate og til slutt havnet han med tilhørerne på pub. Resultatet av kvelden var at han solgte tre bøker. Det gjelder å gjøre en dårlig ting til en god ting, sier Arne Danielsen.

Boken «Åttenderaden» henter sitt motiv fra sjakkmiljøet og er en oppvekstroman fra Tøyen-Grønlands-området.

Forfatter Arne Danielsen har skrevet flere bøker. «Åttenderaden» og boken om Magnus Carlsen er bare to av dem.

Utdrag fra oppvekstromanen «Åttenderaden» av Arne Danielsen

«Dropsfabrikkens hovedinngang i Tøyengata var bevoktet og umulig å innta. Fra Sørligata derimot, førte en bratt skrent ned i bakgården, det var bare å forsere et nettinggjerd og slippe seg ned langs muren ved søppelkassene, en operasjon for modige sinn, kjappe føtter og sterke klatrearmer, altså en typisk Lort-jobb, mens jeg sto vakt sammen med Kvikk, som het så fordi han var flegmatisk og fetladen.

Fabrikken skulle avvikles og maskinene demonteres, og blant alt som ble ryddet ut var store mengder brekk

fra produksjonen, assortert sukkertøy smeltet sammen i klumper svære som fotballer. Tyvegodsset ble lempet over muren før et vindu gikk opp og en bassrøst lurte på hva pokkern vi drev med. Da gjaldt det å klatre opp igjen før dropskokerne fikk områdd seg, og etter endt tokt delte vi byttet bak Mannen med Gullpikken. Dropskladdene skinte som edelsteiner, ett sted røde og sylrlige, deretter grønn furunål som igjen fløt over i honningfarget smørmalt.

Lort delte demonstrativt ut belønning etter innsats. Vi vaktene fikk bare Kongen av Danmark.

Brannmuseet i Oslo har gjenstander i den gamle politiarresten på Grønland

Av Iver Aage Iversen

I Grønlandsleiret 32 ligger Brannmuseet i Oslo, i huset som ble bygget som en kombinert politi- og brannstasjon og åpnet i 1866 – samme år Oslo-politiet tok i bruk Møllergaten 19 som hovedpolitistasjon.

Reo - en god og gammel sliter.

Bygningen ble tegnet av arkitekt Wilhelm von Hanno som også tegnet Grønland kirke og skolen (nå Fafo bygget). Grønland brannstasjon var en av tre brannstasjoner som ble bygget da Oslo skulle få et yrkesbrannkorps. De to andre var hovedbrannstasjon i Kirkeristen og Sagene brannstasjon.

Politiet flyttet ut i 1902 og stasjonen var i drift med brannbiler på utrykning frem til 1978. Deretter var feierne i Oslo der en periode, fulgt av Norsk Folkehjelp. Kaffebrenneriet er i dag i huset sammen med Brannmuseet. Museet i Oslo startet så smått i begynnelsen av 1980 selv om en regner stiftelsesåret til 1986.

Museet drives av pensjonerte brannfolk og andre ildsjeler og har åpent hver onsdag mellom kl. 11-14. Over 1 500 barn

i barnehagealder er innom museet i et normalår. Museet er også åpent ellers på forespørsel for lag, foreninger og andre.

Museet har ulike gjenstander utstilt i lokalene inne til venstre i bakgården. Dette er den gamle politiarresten og her finner en alt fra slanger og brannutstyr fra før 1900 frem til i dag. Et rikt utvalg av uniformer og kommunikasjonsmidler av det brannvesenet har brukt i sitt virke i over 150 år er også utstilt.

I de gamle stallene står det nå gamle biler og en plasthest med slede. Stasjonen startet med hester som drev de ulike utrykningsvognene, Den siste hesten forsvant i 1926. Etter det hadde Oslo brannvesen kun biler på sine stasjoner.

Museet har i alt 8 biler, den eldste fra 1929 - en Mercedes, men det er nok Reo brannbilen fra 1950 som er mest kjent. Den rykket ut på alle bekreftede branner i Oslo mellom 1950 og 1967.

Barnas brannstasjon er nylig bygget inn i gamle syklestallen innerst i venstre hjørne av stasjonen og gir de aller minste en fin opplæring i brannvern og å huske og ringe nødtelefonen.

Det er gratis å komme inn på Brannmuseet og selv om museet er lite, rommer det mye.

Grønlands brannstasjon ca. 1930

Historien bak Oslos gatenavn

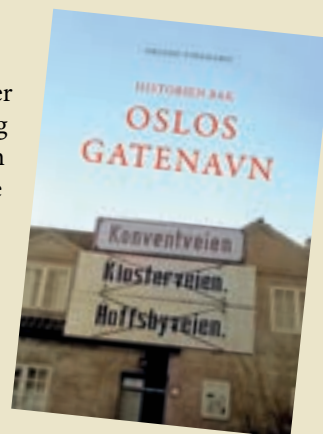
Man skal være død for å få en gate i Oslo oppkalt etter seg, og de døde har ikke selv valgt å få navnet sitt på gateskiltene. Det er grunnen til at denne boka handler mest om de levende, politikere og andre, som opp gjennom historien har valgt gatenavn i byen vår. En splitter ny bok av Erlend Tiedemann «Historien bak Oslos gatenavn» forligger i disse dager.

Oslos ca. 2 700 gatenavn hører til det man gjerne kaller byens kollektive minne. Men den historien som nedtegnes til dette minnet blir skrevet ut fra det som til enhver tid er gjeldende politiske strømninger, og ikke ut fra hva som objektivt kan regnes som de viktigste minnene i byens historie.

Hvis vi vil se nærmere på bakgrunnen for navngivingen for den skjeve historien de første gateskiltene forteller, må vi

avdekke hvilke politiske vinder som blåste da navnet ble gitt, og hvordan debattene som sto om navnevalgene kan høre hjemme i et større bilde.

Oslos politiske liv har også vært en del av strømningene ellers i verden, basert på de store ideologiene. Blant gatenavnene finner vi uttrykk for ideer som konservatisme, nasjonalisme, arbeiderkamp, sosialisme, kvinnekamp og kollektivism. Ideologiske verdier ligger ofte like under overflaten i de lokalpolitiske debattene om byens navn.

Norges kontaktflate mot verden

Bjarte Breiteig med bok om «Tøyeneffekten»

«Jostein og jeg med vår lille gutt, sammen foran billedveggen, skolens hukommelse. Det vi så, var fortellingen om et land i forandring og strukturer som likevel forble de samme. Det var ikke noe nytt at Tøyen var for de fattige og utsatte. Det hadde vært sånn i over hundre år. Ansiktene skiftet, men fattigdommen forble på Tøyen. Vi så også en annen fortelling, om verden utenfor, kriser og kriger som hadde avsatt seg i disse klassebildene lik årringer i et tre. Hit hadde mennesker funnet veien fra Vietnam, Chile, Bosnia, Aserbajdsjan. Det var hit de kom. Tøyen var Norges kontaktflate mot verden. Og hit var altså også vi kommet – ikke fra Pakistan eller Somalia eller Irak, men fra Vennesla og Kristiansand. Perspektivet dette åpnet i oss. Hadde vi en plass i denne fortellingen? Hadde vår sønn en plass?»

Tøyen Torg anno domini 2021.

Boka «Tøyeneffekten» handler om en bydel i Oslo, og den handler om en familie, Mona, Jostein og sønnen deres Kalle. Etter at de flyttet til Tøyen for snart et tiår siden, startet de en nabolagskafé for å bygge fellesskap i det som den gang fremdeles var landets mest beryktede bydel. Rundt kaféen oppsto et nettverk av naboer, folk av vidt forskjellig kultur og i alle aldre, som hjalp hverandre og tok vare på nærmiljøet sitt.

Men er Tøyen blitt det stedet de så for seg? Hva skjedde med det åpne og rause nabolaget hvor det var plass til alle? Jostein har mistet gnisten, de samlende evnene hans og det brennende engasjementet for fellesskapet forvitret. Mona spør seg om sønnen betaler en høy pris for valgene deres og kjenner på en hemmelig lengsel bort fra det hele. Når Jostein ikke kommer hjem fra en reise til København, blir situasjonen akutt, og gjennom et intenst døgn følger romanen Mona alene

mellom oppgjør og selvransakelse i lys av Josteins fravær.

«Tøyeneffekten» er en samtidsnær og undersøkende roman om et beboerinitiativ, om å finne et feste for kjærligheten utenfor den lukkede familiesfæren og om tro og tvil på kraften i fellesskapet.

Bjarte Breiteig som er født i 1974, har skrevet tre kritikerroste novellsamlinger: «Fantomsmarter» (1998), «Surrogater» (2000) og «Folk har begynt å banke på» (2006). Han har bl.a. mottatt Anders Jahres pris for yngre kunstnere og Ungdommens kritikerpris. Romanen «Mine fem år som far» (2014) fikk også svært gode kritikker og ble nominert til P2-lytternes romanpris.

Det blir superspennende med «Tøyeneffekten». Vi har ikke for mange bøker fra og om Tøyen, men dette er en av dem – splitter ny i 2021.

Bjarte Breiteig

Slik ser boka «Tøyeneffekten» ut.

Sexes gate på Tøyen – her vokste jeg opp

Av Terje Knudsen

Styremedlem Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

I serien om gater i Enerhaugen, Grønland og Tøyen-området er turen kommet til Sexes gate. Gaten har fått navn etter Sjur(d) Amundsøn Sexe (1808-1888). Han kom fra Seksegårdene i Sørfjorden i Hardanger, og lærte seg som gutt matematikk på egen hånd. I 20-årsalderen ble han kjent med læreren Lyder Sagen i Bergen, som fattet interesse for han og skaffet han hjelp til å studere.

Sexes gate mot Sørli plass - Tøyen skole til venstre.

Sexe studerte bergvitenskap og tok i 1840 eksamen som cand.miner. Han arbeidet først som bergmester i Trondheim, før han i 1846 ble ansatt som bergmester ved Kongsberg Sølvverk. Her hadde direktøren, Bøbert, iverksatt en plan som etter Sexes mening var uheldig. Etter en avispolemik mellom de to ble Sexe avsatt som bergmester av regjeringen, men opposisjonen på Stortinget bevilget ham ventepenger og fikk et par år senere opprettet en professorstilling i fysisk geografi til ham. Fra denne stillingen tok han avskjed i 1876. Han satt som ordfører i Kongsberg fra 1. januar til 14. mars 1851. Det finnes en Sexes gate også på Kongsberg.

Sexe var som geograf en banebrytende forsker innen fagområdet glasiologi. Han skrev avhandlinger om isbreer, istidsfenomener, landhevning, strandlinjer og jettegryster. Han forfattet også noen mindre oppsatser om matematikk. I 1879 utga han en liten samling av «Gamle Salmer i forynget Form». Han skrev også endel artikler i Morgenbladet på landsmål, og var med det en av de første som brukte landsmål.

Da er gatens navngiver presentert. Sexes gate er en relativt kort gatestump uten spesielle kjennetegn. Den går fra Hagegata i vest til Jens Bjelkes gate/Sørli plass mot øst. Tøyen skole ligger i krysset Hagegata - Sexes gate med adresse Hagegata 19. Skolen ble åpnet i 1882, men tilbygget mot Sexes gate er fra 1917.

Det er ikke så mye å si om de enkelte bygningene i gaten. Jeg vokste opp i nr. 10, hvor min far ble født på sofaen i stua i den leiligheten jeg vokste opp. Min bestemor og bestemor flyttet hit og min far, hans søster Aase og min onkel Olaf vokste opp her. Senere tok min far over leiligheten og jeg bodde her fra 1949 til 1968. Senere kjøpte jeg en leilighet i etasjen under og bodde der 1.5 år før jeg flyttet til Skjetten.

Gaten inspirerer kanskje ikke til noe Blått skilt fra Oslo Byes Vel. Vent litt; Rolf Wickstrøm vokste opp her og bodde i Sexes gate 5 fra 1912 til 1941. Rolf Wickstrøm var klubbformann på Skabo Fabrikker på Skøyen. De laget i en periode vognene til Holmenkollbanen.

Under andre verdenskrig ble Wickstrøm første gang arrestert i begynnelsen av 1941 etter anklager om ulovlig å ha oppfordret arbeiderne på Skabo til å forlate bedriften 1.mai. NS-myndighetene hadde dette året bestemt at denne offisielle fridagen skulle være en vanlig arbeidsdag.

Under etterforskning av saken ble Wickstrøm stemplet som «oppvigler» av bedriftens direktør, og sammen med 16 andre arbeidere ble han holdt fengslet i nærmere fire uker.

Sannheten var at Wickstrøm forsøkte å forhindre streiken. Den lite fordelaktige og tendensiøse forklaringen fra Wickstrøms arbeidsgiver viste seg å bli svært skjebnesvanger da den ble hentet fram av det tyske sikkerhetspolitiet i forbindelse med «melkestreiken» og den påfølgende unntakstilstanden som den tyske okkupasjonsmakten erklærte 10. september 1941.

Samme dag ble Wickstrøm og LOs juridiske rådgiver, advokat Viggo Hansteen (i praksis leder for LO), stilt for tysk standrett og skutt på Østre skytterlags bane på Årvoll, etter at de begge var arrestert dagen før.

Disse rent politiske henrettelsene gjorde et voldsomt inntrykk fordi de så fullstendig avdekket det nasjonalsosialistiske regimets inhumane karakter, og med drapene på Wickstrøm og Hansteen forsvant de siste restene av de gjenværende forestillingene om en folkerettslig og sivilisatorisk oppreden fra den tyske okkupasjonsmakten. De to

Sexes tante og Terje som har på seg uniformen til Tøyen Skoles Musikkorps.

1. mai 1960 Oslo Framfylking marsjerer opp Sexesgate over Sørli plass.

Sexes gjengen i bakgården.

Fagforeningslederen Rolf Wickstrøm bodde i Sexes gate.

var de første nordmennene som ble henrettet av politiske grunner under okkupasjonen.

Wickstrøm er gravlagt i Æreslunden på Vår Frelzers gravlund i Oslo, der det også i 1949 ble reist et minnesmerke over Wickstrøm og Hansteen, utført av Nic. Schiøll. Rolf Wickstrøm er også minnet ved at en parsell av Ring 3, Store ringvei rundt Oslo, fra Sognsveien til Grefsenveien, heter Rolf Wickstrøms vei. Viggo Hansteen og Rolf Wickstrøm har også fått to parallelle gater i Lillestrøm oppkalt etter seg.

Herved lanserer jeg ideen om et Blått skilt til Rolf Wickstrøms minne på veggen ved porten til Sexes gate 5.

Tøyen skole lå behagelig nær hjemmet mitt, og var jeg heldig kunne jeg vinke til min mor der vi forflyttet oss via trapphuset mot Sexes gate. Faren min gikk også på Tøyen skole fra 1922 -1930. Klassebildet er av den uvanlige typen uten den sedvanlige oppstillingen. Mitt klasserom de fire siste årene på folkeskolen var på toppen i femte etasje – på hjørnet av Tøyen skole. Rommet ble kalt tegnesalen og var minst 50% større enn normale klasserom. Her fikk vi kyndig læring både boklig og innsyn i hva livet brakte der ute. Vår mentor var klasseforstander Jacob Wilson. Ingen elever som hadde ham vil noen sinne glemme han.

Oppveksten i Sexes gate var nok uten de store begivenhetene. Vi spilte fotball midt i gata og flyttet oss aller nådigst dersom det kom en bil. En Cola-bil fra Jarlsberg mineralvannfabrikk veltet en gang tidlig på 60-tallet i svingen inn i Sexes gate fra Sørli plass. Det skapte liv og røre. Mange glassflasker var fortsatt hele, men de forsvant raskt til sjåførens fortvilelse. Det gikk rykter om slag mellom gutta fra Enerhaugen og andre guttegjenger på Sørli plass. Skadde skal ha blitt fraktet bort på kjelker fra slagmarken, men historiene har nok vokst på seg over årene.

I Sexes gate gikk trolleybussen med stoppested i gata. Hver 1. mai var det opptog i gata – som vi fulgte fra vinduene i 3. etasje – med marsjerende og lastebil fraktede Fram-lags medlemmer på vei til feiring på Jordal Amfi.

På Sørli plass lå det en velutstyrt TV- og radiobutikk med det i andre sammenhenger kjente navnet Tandberg. Her anskaffet min far TV i 1960, og med stua full av naboer kunne vi følge sommer-OL i Roma samme året. En båndopptaker innkjøpt på samme sted fikk meg inn på et spor som til slutt ledet til akustikk som hovedfag fra NTH (NTNU) i 1972.

På hjørnet mot Sørligata lå det en jernvarehandel. For oss gutta i gata var det beholdningen av fiskeutstyr fra den svenske fabrikken Abu som fanget interessen. Vi visste på timen når ny abu-katalog lå i butikken. Jeg lærte katalogen nærmest utenat.

Bakgårdene var viktige for oss unge på Tøyen. Det var et klasserom i seg selv. Vi lære å trikse med fotball, spille badminton og kappe land. De første usikre sykkelturner ble gjort inne i den lille bingen av en bakgård. Da min far vokste opp samme sted, var det et uthus i gården med blant annet utedoer. Etter hvert ble det lagt inn vannklosett i hver etasje.

Trolleybuss A-15789 på linje 20 i Sexes gate 13. april 1967. Foto Ole Mjelva, Sporveismuseets samling.

«Nesten til Bygdøy - direkte fra Kampen»

Av Bjørn Andersen

Vi skal begynne i det maritime; et skipsmannskap er på vei tilbake til skuta da de plutselig savner en kollega. Hvor har han gjort av seg? Spørsmålet er «hvor er NN», og det blir oppklart at han er observert; «sist jeg så ham sto han på Brooklynbrua og venta på Kampetrikken». De øvrige i følget slo seg til ro med det, uten å forfølge temaet, og vedkommende kom da heldigvis til rette, og med båten videre, enten han nådde Kampetrikken eller ei.

Trikken er klar - kjør!

Det har fått meg til å spekulere på hvorfor eldre Oslo-folk ofte omtalte trikken til Kampen som «Kampetrikken» og ikke Kampen-trikken, men uansett begynte «Kampetrikken» å kjøre som en del av en større bølge i utvidelsen av sporveisnettet i hovedstaden rundt forrige århundreskifte.

Hovedstaden var blitt begunstiget med sporvogner allerede i oktober 1875, men så langt som til Kampen nådde de ikke. Det nærmeste var Grønland med linja ut i Oslo. Sporvognene var trukket av hester og jeg advarer hermed leseren, ikke bruk uttrykket «hestestrikk». Trikker er elektriske, det her var altså hestesporvogner. Trikk er det først med elektriske sporvogner, trikker.

De første trikkene i Xiania, man skrev det slik i mange tilfeller, begynte å kjøre i 1894, men ikke til Kampen. Det var imidlertid trikken som førte til at sporveisnettet virkelig ekspanderte og i løpet av få år kom til å dekke «hele Oslo», og erstattet hestesporvognene.

Siste hestesporvogn gikk i trafikk i januar 1900 da Kristiania Sporveisselskab erstattet sine hestesporvogner med elektriske sporvogner.

HaWa-trikk 146 linje 12 Brinken i1960. (Finstad, Bjørn).

Sporvogn var nå synonymt med trikk, og det er her Kampen-trikken kommer inn i bildet.

Første trikk til Kampen lot dog vente på seg. Man manglet kraft i ledningene til å drive trikkene. Først 6. juni 1900 var det kraft nok, og Kristiania Sporveisselskap kunne sende de første trikkene ut på Kampen-linja.

I 1894 startet Kristiania elektriske Sporvei, trikken, på strekningen Majorstuen–Jernbanetorget med et spor videre utover Drammensveien. Deretter fulgte Holmenkollbanen i 1898 og i årene etter 1900 linjer til Sagene, Vippetangen, Vålerenga og nettopp Kampen, og Oslo ble med et en slag storby.

Kampen-trikken ble satt inn på konstellasjonen Homansby–Kampen i juni og dermed var «Kampetrikken» født. Trikkene kjørte fra vognhallen i Sporveisgata, det het «Homansby», over Stortorvet og ut over Grønland før de stakk av opp Motzfeldts gate og opp gjennom Hagegata til endestasjonen i Nannestadgata i krysset med Brinken.

Trikken kjørte også gjennom Jens Bjelkes gate, Tøyengata og opp Hagegata til Kampen.

Noen snuplass, «vendesløyfe», ble det aldri på Kampen. Eneste utvidelsen, om vi kan si det slik, var at hele strekningen ble bygd ut med to spor, «dobbeltspor», så man slapp å vente på møtende vogner. Allerede i 1900 var det på de sentrale delene av linjenettet at man begynte å ha to spor, men med ytterstrekningene tok det jo lengre tid.

Et eget opplegg var at Sporveisselskabet overtok den kommunale sporveien i 1905 og da fikk «Kampetrikken» Sagene-trikken som motpol. Sagene-Kampen fikk linjenummer 5 da alle trikkelinjene fikk linjenummer i 1909-10. Dette gjorde at Kampen-linja fikk en egen motpol i Sagene-linja. Kristiania Sporveisselskab, som jo nå var langt det største sporveisselskapet, fikk linjer til alle verdenshjørner.

Typisk ble de tidligere kommunale trikkene av type Schuckert dermed vanlige på Kampen, og det skulle falle i Sagene-trikkens lodd å betjene nettopp Sagene-Kampen.

I 1908 og framover begynte både Kristiania Elektriske Sporvei, blåtrikken, og grønntrikken, Kristiania Sporveisselskab (som også hadde røde trikker takket være Sagene – Kampen) å bygge om vognene med innebygde plattformer på motorvognene. Det gjorde det litt mer menneskelig å være trikkfører i all slags vær. Før det var jo plattformene åpne. Tilhengervognene hadde åpne plattform al den tida det gikk trikk til Kampen. De røde Kampen-trikkene ble malt grønne, man måtte jo male om trikken uansett etter ombyggingen med lukkede plattformer.

I 1909 innførte Kristiania Elektriske Sporvei nummer på sine linjer og de fikk linje 1, 2 og 3. Grønntrikken fulgte etter i 1910 med linjenumrene fra 4 og oppover. Kampen fikk nummer 5. Man fikk ny trasé ved at linje 5 ble kjørt til Munkedamsveien framfor Sagene. Bakgrunnen var at også Kampen fikk direkteforbindelse til «sjø og strand». Linje 5 endte ved Skillebekk og Nobels gate. Da sporene ble koblet sammen kunne man reise med samme trikk «nesten til Bygdøy - direkte fra Kampen.»

8. november 1921 ble endelig Kampen-trikken dobbeltsporet fram til endestasjonen i krysset Hagegata/Brinken. Endelig var det slutt med å måtte vente på møtende også ved Kampen-trikken. Ruteplanmessig ble Kampen begunstiget med to linjer ved at linje 10 ble ført fram fra strekningen mellom St. Hanshaugen og Stor-

HaWa-trikk 606 på vei inn Hagegata møt Tøyen Torg fra Kampen.

torvet helt til Kampen slik at det nå ble to trikkelinjer til Kampen, en fra Nobels gate og en fra St. Hanshaugen

De eldste vognene ble også skiftet ut i perioden etter 1913 og framover til midten av 20-åra så byen fikk en mer moderne vognpark sett med samtidens øyne og kunne kutte ut de «små» eldste vognene.

I 1924 ble de to private sporveiene slått sammen til det kommunale Oslo Sporveier som på sett og vis fortsatt driver trikken i Oslo den dag i dag.

I årene videre framover fikk sporveien nå et helhetlig preg og linjenettet ble lagt om.

Kampen ble deretter betjent av linje 7 til Ullevål hageby og 12 til Gamlebyen som vel de fleste eldre nikker gjenkjennende til i moderne tid.

Det var et ønske om å modernisere trikken til Kampen med nye vogner, Høka eller Gullfisk, men man hadde vanskeligheter med å få til en vendesløyfe. Det var planer om å føre Kampen-trikken videre forbi Kampen kirke og gjennom Hedmarksgata fram til Vålerengtrikkens spor ved vognhallen.

Sporveien kviet seg for å kjøre trikk som fordret at trikken svingte fra Hagegata og opp, eller kanskje helst ned Nannestadgata, som er svært bratt. For å unngå svingen ble det prosjektert en trasé i en svær bue som gikk forbi Kampen kirke, men som altså aldri ble bygd. Det ble busser isteden.

I Oslo var det blitt vedtatt å bygge T-bane, og det ble klart at T-banen når den kom, ville løse hele problemet. T-banen kom til å få en helt ny trasé som eliminerte hele problemet. Sporveien valgte å erstatte hele Kampen-trikken med busser mellom Kampen og Studentertunden fra og med 31. oktober 1960 uten noen andre halvveisløsninger. Slik det nå ble var Kampen-trikken en av de første linjene som ble slaktet til fordel for den nye guden «Enmannsbetjente busser». Nå gikk det heldigvis ikke helt slik, men «Kampetrikken» var død - for godt.

«Fra gamle dager» - Sagene - Kampen.

Tøyenfolk tok omsorg for hverandre

Jeg er født i Våler i Østfold. Min far betjent på Våk skolehjem for vergerådsgutter fra Østfold og Oslo. I alt var det 45-50 gutter der. Jobben til min far var å ta seg av guttene og lære dem opp til gårdsarbeid. De fleste lærerne og ansatte bodde på selve hjemmet. Vi bodde i eget hus utenfor skolehjemmet.

Albert Nordengen var ikke Østkantens store sønn, men han bodde en tid i Kolstadgate 7 og ble senere ordfører i Oslo for Høyre. Han står på sokkel i Sigurdsgate, nesten helt oppe ved Tøyen Torg. Foto Jørn-Kr. Jørgensen.

Jeg var den eldste av 6 søsken og fikk innprentet at min far var statsansatt, og at vi derfor hadde det godt. Likevel var det nok ganske små kår. Lønnen var ikke så rar den gang, men vi sultet ikke og hadde alt vi trengte. Jeg gikk på folkeskolen annen hver dag i en todelt skole, med 3 årskull i småskolen og 4 i storskolen. Sløyd eller håndarbeid var ikke fag den gang. Undervisningsopplegget var så som så, men vi hadde en dyktig lærer.

Jeg ble konfirmert høsten 1937. Da måtte jeg tenke på hva jeg skulle ta meg til. Jeg hadde lyst til å gå videre på skole. I Moss var det middelskole, men den kostet penger og far hadde ikke råd til å ha barna sine der. Så ble det til at jeg reiste inn til Kolstadgata 7 i Oslo, en eiendom som et søskenbarn av far eide. Så ble det 6 måneders handelsskole på Treider i Oslo fra høsten 1937 til våren 1938, men noe mer skole ble det ikke den gang.

Etter handelsskolen tok jeg jobb som yngstemann i engrosfirmaet Sigurd Just i Skippergata. Han drev med engrossalg av artikler til frisørsalongene, fra barberstoler, nakkevatt, speil, kniver, hårkrem og såpe. Jeg fikk

en allsidig opplæring både på lageret, i kontorarbeid og i salg. Etter hvert ble det mest salg. Jeg reiste rundt i byen på sykkel til de fleste frisørsalongene og leverte og solgte varer. På den måten ble jeg svært kjent i byen. Lønnen var 15 kroner uka og av og til noe salgsprovisjon. Det var bra betalt da de fleste nybegynnere den gang bare hadde 12 kroner i uka.

Jeg fikk en minnerik tid i Kolstadgata 7. Eiendommen bestod av et 1 ½ etasjers gult trehus med 2 store leiligheter og en forhage. Bakgården var på 4 etasjer med 8 leiligheter, hver på 1 rom og kjøkken. I samme gård bodde også en søster av far – min tante Maren. Jeg bodde hos henne, et snilt, fortryllende, arbeidssomt menneske.

Ingen av leilighetene hadde vannklosett. Utedoene var nede i gården og ble tømt av renholdsverket med vogn trukket av hester. Særlig på varme dager om sommeren var det en umiskjennelig eim rundt hele gaten. Nede i gården var det også plassert søppelbeholdere og beholdere for skyller (matrester). Det var Indremisjonen som hentet skyllene. Det var en spesiell stank fra disse dunkene. Helt fritt for rotter var det heller ikke.

Eieren var slett ikke rik selv om han var gårdeier. Han arbeidet sent og tidlig og drev både pølsebu og vedforretning. Alt arbeide gjorde han selv. Vedlageret og vedsekkene hadde han inne på den tran-

Albert Nordengen med to hunder framfor Oslo rådhus, foto Digitalt Museum.

*Her i Kolstadgata 7 på Tøyen bodde Albert Nordengen.
Foto Byarkivet.*

ge gårdsplassen. Veden ble kappet opp med håndsag, kløvd med øks og lagt i sekker. Den ble brakt rund til folk på Tøyen med kjerre eller kjøperne hentet den selv. Eieren hentet ofte ved fra Havna og drog den med seg opp til Tøyen med håndkjerre. Det måtte ha vært et ordentlig slit. Når kvelden kom, dro han til pølsebua på Grønlandsleret, i nærheten av Oslogate.

I Kolstadgata 18 var det staller. Det var mange vognmenn i Oslo den gang. Ennå hadde ikke bilene overtatt. Vi var redde for å gå forbi Kolstadgata 18. En mann hadde hengt seg i stallen en gang. Det syntes vi var nifst.

Det var et kultursjokk for meg å komme fra et strengt, beskyttet hjem på landsbygda hvor banning ikke forekom. Fyll og slåssing visste vi knapt om. Da jeg kom til Tøyen, oppdaget jeg at det var helt vanlig at barn og ungdom bannet og svor og at ungdommer i 14-15 års alderen ofte var fulle. Vi så lasaroner ligge og sove ut rusen i buskaset i friområdene i nærheten. Arealene mellom Hagegata og Tøyenbadet var ikke bebygde. Hele området var et buskas og et yndet sted for alkoholikere og småforbrytere. Både kvinner og menn sov rusen ut inne i dette buskaset.

Om kvelden samlet vi gutta oss på hjørnet. Vi snakket, tullet og tøyset og løste verdensproblemer. Det hendte meget ute i verden den gangen blant annen Finlands-krigen. Flere fra Kolstadgata vervet seg frivillig til krigen. Tyskernes innmarsj i Polen og Tsjekkoslovakia samt utbruddet av den annen verdenskrig kom også i denne tiden. Det var nok av problemer å diskutere.

Det hendte at vi gikk på kino på Jarlen og av og til på kafé i Tøyengata. Skulle vi på en lengre tur, dro vi til Folketeaterbygningen hvor kinoen Verdensteatret holdt til. Senere ble det en kort tid teatersal der som ble kalt Folketeatret, før operaen kom. På Verdensteatret var det også såkalt varieté av og til. Vi fikk høre at det skulle være noe de kalte striptease på en slik forestilling. Sammen med noen kamerater gikk vi dit, fulle av spen-

ning med store øyne. Strippingen gjorde et så stort inntrykk at jeg aldri glemmer det. Vi så dama iført bare gjennomsiktede gevanter. Det var stort.

Etterpå skulle vi på en restaurant som lå i annen etasje i Folketeaterbygningen. For første gang drakk jeg vin. Jeg var meget spent på hvordan det skulle gå. Jeg hadde jo sett at folk bli svimle og tomlete og at de av og til ble liggende. Jeg fant det derfor best å innta vinen stående for sikkerhets skyld. Men det hendte ikke noe særlig. Jeg ble bare litt rar i holdet. Men mye vin var det ikke.

Vi drev også sport. Jeg ble medlem av sportsklubben Sterling som drev med fotball, bandy og ski. Is var det så som så med, men om høsten tok vi trikken fra Etterstad til Oppsal og gikk videre til vannene inne i Østmarka. Spesielt fint var Ulsrudvannet som ikke lå så langt fra Oppsal. Men det var mest om høsten, før snøen kom.

Fotball spilte vi på Klosterenga, men ordentlige kamper gikk på grusbanen på Jordal. Skihopping var det lite av, men jeg husker godt et klubbrenn i langrenn. Starten var fra et jorde ved Lambertseter gård med en løype som gikk inne i skogen omkring.

Vi hadde også klubaftener i idrettslaget. Der ble det for det meste spilt kort, og det ble også drukket alkohol. Av og til ble det slåssing.

Mitt inntrykk av folk på Tøyen i den tiden jeg bodde der, var de tok omsorg for hverandre. Fattigdommen var stor, og folk måtte hjelpe hverandre for å overleve. Hver fredag kom selgere fra konfeksjonsforretningen Petrine Nilsen på Grünerløkka som solgte klær på avbetaling. Folk hadde ikke råd til å kjøpe kontant. Derfor skjøt avbetalingshandelen fart i 1930-åra. Det kunne ta opp til 12 måneder før klærne var betalt, men det var en mulighet til å få nye klær på. Det var andre tider.

Jeg dro hjem til Våler høsten 1941. Byen hadde likevel satt sine spor for alltid. I 1945 kom jeg tilbake og bodde på hybel på St. Hanshaugen den første tiden. Hva som senere hendte er en sak for seg selv.

Fra boka: Livet på Østkanten av Asbjørn Fossen, Oslo 1940-1998.

Et nydelig portrett av ordfører Albert Nordhengen henger i Høyres Hus. Bildet er malt av Kari Grasmø.

Til hverdag og fest - Asylet er best!

GRØNLANDSLEIRET 28 - 0188 OSLO

<https://asylet.no/om-oss/>

**Uansett hva det gjelder av arrangementer -
samlinger, lunsj, middag -
eller kurs, konferanser og møter.
Asylet er stedet med sjarm
i historiske omgivelser midt på Grønland.**

**Vi vil gjerne hjelpe deg med å få det til
om det er konfirmasjon, barnedåp eller bryllup -
vi finner en løsning.**

Velkommen innom Asylet!